

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Постоян Т.Г.

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

Розглянуто переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх менеджерів освіти на прикладі дисципліни професійного спрямування «Управління навчальною та виховною діяльністю навчального закладу»

Ключові слова: професійна підготовка, інформаційно-комунікаційні технології, програмно-методичне забезпечення, навчально-методичний комплекс.

Постановка проблеми. Управлінська наука і кадровий потенціал є принциповою умовою виконання Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Складність розв'язання цього завдання зумовлена глибокою політичною, економічною кризою, яку нині переживає наше суспільство. Сучасне суспільство хвилює проблема падіння рівня професіоналізму у галузі освіти взагалі і керівництві освітою зокрема. Для успішної професійної діяльності менеджера освіти сьогодні, як ніколи, необхідно бути освітченим, високопрофесійним керівником, котрому притаманне ефективне мислення, високий рівень культури управління, професійна компетентність, на що і спрямовується професійна підготовка майбутніх менеджерів освіти в умовах вищого навчального закладу.

Одним із важливих напрямів забезпечення якісної професійної підготовки є розвиток інформатизації освіти, інноваційні комп'ютерні технології. Інформатизація освіти спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних технологій, що надає можливість вирішувати проблеми освіти на високому рівні з урахуванням світових вимог. Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний зв'язок – помітні переваги цих технологій, котрі зумовили необхідність їх застосування в освіті та професійній підготовці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Дослідження багатьох науковців присвячені цій проблемі, серед яких В. Биков, Я. Булахова, О. Бондаренко, С. Гончаренко, О. Гудирева, А. Дзюбенко, В. Заболотний, Т. Коваль, Козлакова, О. Міщенко, О. Пінчук, О. Шестопа та інші.

Інформаційно-комунікаційні технології здійснюють активний вплив на процес навчання і виховання студентів, оскільки змінюють схему передачі знань і методи навчання. Інформаційно-комунікаційні технології є одним із засобів навчання, що сприяє реалізації педагогічної ідеї. В межах інформаційно-комунікаційних технологій розглядаються мультимедійні технології, які дозволяють водночас обробляти і відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією.

Інформаційно-комунікаційні технології мають дати відповідь на запитання: як організувати навчальний процес в комп'ютерному середовищі з урахуванням специфіки конкретної навчальної дисципліни, навчальних та практичних цілей, які засоби інформаційно-комунікаційних технологій і як використовувати, яким змістом їх наповнювати, як контролювати їх якість. Це низка запитань, на

які можливо дати відповідь у результаті спеціальних педагогічних пошуків та експериментів.

Розглянемо визначення інформаційно-комунікаційних технологій навчання науковцями. А. Дзюбенко інформаційно-комунікаційні технології навчання визначає як сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, а також способів та новаторських методів їхнього застосування для забезпечення високої ефективності й інформатизації освітнього процесу [2].

Мультимедійні засоби навчання за С. Гончаренко – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Мультимедійні системи надають користувачеві персонального комп'ютера наступні види інформації: текст, зображення, анімаційні картини, аудіо коментарі, цифрове відео [3].

На думку більшості дослідників, необхідно гармонійно поєднувати й взаємодоповнювати традиційні та інформаційно-комунікаційні засоби навчання. Так, О. Гудирева інформаційно-комунікаційні технології характеризує як «...новий вимір у просторі навчання. Це необхідний помічник учителя, інструмент для досягнення ним педагогічних цілей, але не панацея від усього традиційного. Комп'ютер ні в якому разі не замінить живого спілкування з учителем, впливу особистості вчителя. Комп'ютер – це знаряддя, яке покращує роботу вчителя, але спочатку вчителю треба докласти чимало зусиль для опанування знаряддям, необхідно творчо проводити підбір матеріалу до уроків, переглянути методiku викладання з погляду застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроці» [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Потреби сучасного життя висувають перед вищою професійною освітою вимогу постійного підвищення рівня підготовки фахівців та стимулюють модернізацію вітчизняної освіти. Успішне вирішення поставлених завдань призводить до необхідності використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі вищої школи взагалі і професійній підготовці менеджерів освіти зокрема.

Мета статті. На прикладі навчальної дисципліни «Управління навчальною та виховною діяльністю навчального закладу» розглянути навчально-методичне забезпечення, що використовує інформаційно-комунікаційні технології в традиційному освітньому процесі сучасної вищої школи, з метою підвищення якості професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти.

Виклад основного матеріалу. Проблема забезпечення навчального процесу в умовах інформаційного освітнього середовища знаходиться в центрі

уваги педагогів-дослідників [3]. У різних джерелах можна зустріти обґрунтування таких видів забезпечення навчального процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, як методичне, навчально-методичне, науково-методичне, програмно-методичне та ін.

П. Образцов під забезпеченням навчального процесу розуміє сукупність дидактичних засобів, що дозволяють викладачеві організувати свою педагогічну діяльність та зробити її ефективною. Введення в науковий обіг та обґрунтування програмно-методичного забезпечення відбулося порівняно недавно і пов'язане, в основному з розвитком дидактики та інформаційно-комунікаційних технологій в галузі освіти. Про програмно-методичне забезпечення вперше почали говорити з появою комп'ютерних засобів навчання. А. Калмикова під програмно-методичним забезпеченням розуміє «навчально-методичну документацію, розробка якої пов'язана з певними умовами: змістовними, організаційними, економічними, дидактичними та методичними» [5]. Н. Антонова вважає, що програмно-методичне забезпечення – це «оптимальний комплекс навчально-методичних посібників і рекомендацій для студентів з вивчення даної дисципліни на рівні навчальних планів факультетів і відділень» [5]. Є. Смирнова розглядає програмно-методичне забезпечення як «сукупність прикладних та інструментальних програмних засобів, навчально-методичних матеріалів, орієнтованих на автоматизацію процесів збору, пошуку, архівації, передачі-прийому, тиражування інформації, представленої в символах, анімації, аудіо-відео інформації, при реалізації зворотного зв'язку; візуалізацію явищ; інтерактивний діалог з користувачем; реалізацію різних режимів роботи з навчальним матеріалом» [5]. П. Образцов зазначає, що при розкритті сутності поняття програмно-методичне забезпечення в першу чергу розглядається не стільки методична сторона забезпечення, скільки підкреслюється необхідність вибору педагогом адекватних застосовуваної методикою засобів навчання [5].

Програмно-методичне забезпечення включає в себе три основних взаємопов'язаних компонента – змістовний, функціональний і оцінний.

Змістовий компонент являє собою програмне забезпечення (робоча, типова, авторська програми, тематичні плани занять, що передбачають використання інформаційно-технологічного забезпечення, розклад навчальних занять) і методичне забезпечення (друковані книги, друковані навчальні посібники, навчально-методичні посібники, навчально-методичні матеріали, критерії оцінки), яке включає інформаційно-технологічне забезпечення: навчальне і автентичне (електронні бази даних навчального закладу, електронні бібліотеки, програмні продукти розроблені за темами або модулями та методичні рекомендації щодо їх застосування, електронну пошту, форуми, блоги, телеконференції, відеоконференції, аудіо-відео інформацію, навчальні та інформаційні веб-сайти, тести, критерії оцінки).

Функціональний компонент складається з набору функцій викладача та студента; викладача та мережі; методів, що застосовуються в процесі навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, форм навчання (семінар, заснований на динамічній презентації, слайд-лекція, самостійна робота з комп'ютером).

Оцінний компонент містить комплекс педагогічних вимог, які висувуються щодо застосування комп'ютерних технологій. Приділяється увага умінням і навичкам навчальної роботи, що сприяють самостійному набуттю і засвоєнню знань [3].

Процес створення програмно-методичного забезпечення передбачає наявність чітко поставлених цілей і завдань, об'єкта і суб'єкта, функцій, законмірностей, протиріч, принципів, методів, засобів і форм реалізації, видів контролю. Мета програмно-методичного забезпечення – розробка і вдосконалення програмного та методичного забезпечення всіх видів навчальних занять, підвищення освітнього рівня студента за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

За допомогою програмно-методичного забезпечення досягаються наступні педагогічні та методичні завдання:

- індивідуалізація і диференціація навчального процесу при збереженні його цілісності;
- стимулювання самостійної пізнавальної діяльності студентів;
- здійснення діагностики результатів навчальної діяльності; самоконтролю і самокорекції;
- вивільнення навчального часу без шкоди якості засвоєння знань за рахунок виконання рутинних операцій за допомогою комп'ютера;
- посилення мотивації навчання і підвищення автономії студента;
- підвищення рівня усвідомлення навчального процесу;
- збільшення інформаційної ємності навчального процесу за рахунок використання різних засобів надання навчального матеріалу;
- можливість здійснення творчої та дослідницької діяльності шляхом створення власних навчальних матеріалів: створення навчальних проектів, ресурсів, презентацій, моделювання та імітація досліджуваних явищ, рішення завдань за допомогою інформаційно-навчального середовища.

Аналіз наукової літератури показав, що програмно-методичне забезпечення має декілька функцій: плануючу, функцію розподілу, синтезу, інтегруючу та інформаційну функції.

Плануюча функція передбачає планування і конструювання навчального матеріалу в системі занять і окремих занять різного типу, конструювання комунікаційно-навчальної діяльності викладача та навчально-комунікаційної діяльності студентів з урахуванням умов навчання, планування методичного та інформаційного забезпечення для кожного виду занять.

Функція розподілу реалізується через визначення годин на кожну тему навчальної програми. При цьому враховуються всі види забезпечення: інформаційне, електронне та друковані видання.

Синтезуюча функція допомагає викладачеві поєднувати різні види, форми і типи забезпечення навчального процесу в єдине ціле, яке використовується в практичній навчальній діяльності та під час самостійної роботи.

Інтегруюча функція відіграє важливу роль у міжпредметних зв'язках. Використовуючи знання інших дисциплін і маючи доступ до необхідної інформації, студенти набувають професійні знання та вміння [3].

Інформаційна функція завжди реалізується в методичному забезпеченні, але використання інформаційних технологій посилює візуальну інформацію, звукову, відео, інформацію електронних повідомлень. Експериментально встановлено, що при усному викладі матеріалу студент за хвилину сприймає і здатний переробити до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а при «підключенні» органів зору – до ста тисяч таких одиниць. Програмно-методичний супровід можна визначити як підтримку студентів у процесі навчання, яка за-

снована на використанні інформаційних технологій і представляє собою єдиний програмний продукт. Завдяки застосуванню програмно-методичного забезпечення в навчальному процесі, педагог отримує можливість одночасно впливати графічною, звуковою, фото-і відеоінформацією на студентів, що істотно підвищує ефективність навчання [3]. Поряд з цим, переваги програмно-методичного забезпечення при використанні інформаційних технологій полягають у тому, що викладач отримує можливість постійно оновлювати навчальний матеріал, адаптувати і доповнювати наявні в базі даних програм, реалізуючи інтерактивний підхід до навчання.

Використання програмно-методичного забезпечення в навчальному процесі позитивно впливає на мотивацію студентів до навчальної діяльності, підвищуючи рівень їх самостійності та активності у виборі методів вирішення поставлених перед ними завдань.

Нині програмно-методичне забезпечення застосовується практично у всіх навчальних закладах. Викладачі розробляють і активно використовують різні електронні навчальні засоби: посібники, практикуми, словники, лабораторні роботи, педагогічні програмні засоби, наукові та методичні розробки.

Професійна підготовка майбутнього менеджера освіти має специфічні особливості, а тому одним із завдань є виявлення та обґрунтування потенційних можливостей використання при розробці навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечить новий якісний рівень підготовки компетентних менеджерів освіти.

Розглянемо означену проблему на прикладі дисципліни професійного спрямування «Управління навчальною та виховною діяльністю навчального закладу».

Зміст дисципліни «Управління навчальною та виховною діяльністю навчального закладу» для студентів магістратури за спеціальністю 8.18010020 «Управління навчальним закладом» орієнтовано на підвищення рівня володіння технікою організації, забезпечення і управління навчальною та виховною діяльністю сучасного навчального закладу. У межах вивчення дисципліни вирішуються наступні завдання:

- ознайомити з науковими основами та специфікою організації управління навчальною та виховною діяльністю навчального закладу;
- ознайомити з основами статутної діяльності навчального закладу;
- ознайомити з системою роботи органів громадського самоврядування навчального закладу;
- ознайомити з організацією діяльності робочих і дорадчих органів навчального закладу;
- ознайомити з системою формування контингенту осіб навчального закладу;
- ознайомити з системою управління навчальним та виховним процесом навчального закладу, а саме:
- з організацією навчально-виховного процесу навчального закладу;
- з системою планування діяльності навчального закладу;
- управління якістю педагогічного процесу навчального закладу.

Ґрунтуючись на доцільності використання програмно-методичного забезпечення у навчальному процесі, розроблено навчально-методичний комплекс (НМК) з дисципліни. НМК складається з інформаційного блоку (презентації з усіх тем навчальної дисципліни, що містять схеми, таблиці, контрольні питання; глосарій; добірку відеоматеріалів) і блоку практичних завдань.

Для ефективного засвоєння матеріалу студенти користуються рисунками, таблицями, схемами та відеоматеріалами. При необхідності інформацію можна завантажити або роздрукувати. Таким чином, студент може самостійно управляти процесом навчання.

НМК з дисципліни «Управління навчальною та виховною діяльністю навчального закладу» використовується: при самостійному навчанні; на практичних заняттях – для формування навичок; для проведення контролю і самоконтролю знань студентів.

Робота в такому режимі дає можливість студентам закріпити знання, отримані під час роботи з інформаційним блоком.

Навчально-методичний комплекс застосовується при виконанні студентом самостійної роботи, адже в ньому інтегровано різні типи навчальної інформації.

Проведений аналіз доцільності використання програмно-методичного забезпечення дисципліни «Управління навчальною та виховною діяльністю навчального закладу» показав, що результативність та ефективність досягнення цілей (підвищення рівня практичного володіння технікою організації, забезпечення і управління навчальною та виховною діяльністю сучасного навчального закладу) значно зростає при активному використанні програмно-методичного забезпечення дисципліни, орієнтованого не тільки на підтримку процесу навчання, але і на здійснення різноманітних видів навчальної діяльності.

Практика засвідчує, що використання програмно-методичного забезпечення в організації різних видів роботи дозволяє:

- користування значним інформаційним обсягом матеріалу;
- інтенсифікацію самостійної роботи студента;
- створення комунікативної ситуації, особистісно значущої для кожного студента;
- підвищення пізнавальної активності студента;
- посилення мотивації;
- реалізацію процесу цілепокладання;
- надання студенту свободи вибору виду діяльності та темпу роботи;
- індивідуалізацію і диференціацію процесу навчання;
- використання різних форм роботи (індивідуальна, групова);
- різноманітність діяльності студентів, активізацію уваги, підвищення творчого потенціалу особистості;
- роботу з електронними енциклопедіями, словниками, підручниками, можливостями ресурсів Інтернету;
- роботу з тестування;
- створення творчих робіт: тематичних презентацій, схем, таблиць, моделей.

З використанням комп'ютера у навчальному процесі інтерес студентів до дисципліни значно підвищується. Важливим є і те, що така практика привчає студентів стежити за своїми результатами, виявляти сильні і слабкі сторони власної діяльності, мотивує до самоаналізу, полегшує процес координації та коригування самоосвіти.

Використання електронних ресурсів надає новий статус самостійній роботі студентів: навчання стає індивідуальним і самостійним і водночас контрольованим і керованим. Самостійна пізнавальна діяльність студентів важлива при закріпленні навчального матеріалу, формуванні вмінь і навичок, при практичному використанні знань. Головна мета етапу закріплення – це ґрунтовне засвоєння досліджуваного матеріалу, його подальше осмислення, з'ясування і уточнення питань, що недостатньо зрозумілі при первинному ознайомленні,

формування і зміцнення необхідних умінь і навичок. Використання презентаційного матеріалу під час самостійної роботи дає можливість студентам поєднувати виконання практичних завдань з додатковою роботою над теоретичним матеріалом. Використання комп'ютерної програми при тестуванні дозволяє швидко і ефективно фіксувати рівень знань, об'єктивно оцінити їх глибину (незалежну оцінку в балах виставляє комп'ютер).

Висновки і пропозиції. Отже, описані варіанти застосування інформаційно-комунікаційних тех-

нологій в структурі навчально-методичного комплексу дисципліни дозволяють студентам планувати індивідуальну траєкторію професійної підготовки у процесі навчання, дозволяють здійснювати особистісно-орієнтовану інформаційну підтримку студента з боку викладача, що забезпечує якісну професійну підготовку майбутнього фахівця.

Вважаємо доцільним розробляти навчально-методичні комплекси на базі інформаційно-комунікаційних технологій у системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів під час курсового навчання.

Список літератури:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 522 с.
2. Дзюбенко А.А. Новые информационные технологии в образовании / А.А. Дзюбенко. – М., 2000. – 104 с.
3. Заболотний В.Ф. Дидактичні засади застосування мультимедіа у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів фізики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізика)»/В.Ф. Заболотний. – Київ. – 2010. – 38 с.
4. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. / Т.І. Коваль. – К.: Вид. центр НЛУ, 2009. – 380 с.
5. Тугая А.В. Программно-методическое обеспечение курса обучения иностранному языку курсантов военного ВУЗа. Режим доступа: http://www.superinf.ru/view_helpstud.php?id=2311

Постоян Т.Г.

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского

ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО КАЧЕСТВЕННОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Рассмотрены преимущества использования информационно-коммуникационных технологий в профессиональной подготовке будущих менеджеров образования на примере дисциплины профессиональной направленности «Управление учебной и воспитательной деятельностью учебного учреждения».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, информационно-коммуникационные технологии, программно-методическое обеспечение, учебно-методический комплекс.

Postoyan T.G.

South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR QUALITY TRAINING OF FUTURE EDUCATIONAL MANAGERS

Summary

The article reveals the importance and potential of discipline « Management educational and educative activities of the educational institution» for the formation of professional competence in the field of management education. The author reveals goals, objectives of the discipline in the context of shaping the future of competent manager.

In this article the author describes the teaching methods that are based on communication and information technologies.

Keywords: professional training, information and communication technologies, methodical software.